

JOSEP PLA EN EL RECORD

CASA DE CULTURA "LES BERNARDES"
Diputació de Girona

**JOSEP PLA
EN EL
RECORD**

Josép Pla

JOSEP PLA EN EL RECORD

CASA DE CULTURA "LES BERNARDES"
Diputació de Girona

abril/1987

© Diputació de Girona
Casa de Cultura «Les Bernardes»

Direcció i coordinació: Maria Isabel Casal

Fotocomposició: Imatge i Lletra, S.A.

Impressió: Dalmau Carles, Pla, S.A.

Disseny: GRANVIA C.D.

Dipòsit Legal: GI-337/87

FOTOGRAFIES

Arxiu de Josep Vergés i Matas

Josep Maria Boladeras i Roca

Josep Martinell i Bruguera

Josep Maria Pau i Soler

Agraïments

Xavier Amir
Joan Badia i Homs
Joan Coll i Toral
Manuel Cusachs i Xivillé
Frank Kerl i Pla
Josep Martinell i Bruguera
Josep Maria Pau i Soler
Narcís Puigvert i Diumé
Ramon Sala i Canadell
Jaume Subirós i Jordà
Josep Vergés i Matas
Servei de Museus de la Generalitat de Catalunya
Patronat de la Biblioteca «Josep Pla»

«La vida és també un do per fer als altres, és un talent per fer fructificar i no pas per tenir-lo amagat. Josep Pla escriví per conservar la llengua, conservar-la per als altres, en un moment en què la seva existència perillava. Escriví un català intel·ligent, que nosaltres podem usar, perquè és el viscut, el nostre».

Maur Esteva
Abat de Polet
«Requiem i Aleluia per Josep Pla»

Salutació

L'obra de Josep Pla ha exercit sobre nosaltres una fascinació especial, tant per la seva originalitat i qualitat literària com per la seva extensió. Les quasi cinquanta mil pàgines escrites per Pla són, dins del panorama de la literatura catalana d'aquest segle, d'entrada, l'edifici més excepcional que s'ha bastit.

Tots els que l'hem llegit, hem après història de Catalunya en els comentaris polítics de «Cròniques parlamentàries», hem viatjat terres enllà per mitjà de «Les amèriques», «Direcció Lisboa» o «En mar», hem aprofundit en la biografia dels personatges il·lustres que dibuixa a les sèries d'«Homenots», o hem fruit amb les històries del «Carrer estret» i «Pa i raïm».

Pla practicà una prosa culta i popular alhora, entenedora i fresca, una prosa sense límits pel que fa als termes i als gèneres, i, de moment, també sense límits pel que fa al nombre de lectors, amb pocs precedents en el món editorial de les lletres catalanes.

Si a tots aquests fets afegim el de la seva vinculació a la Diputació de Girona —diputat provincial l'any 1921, col·laborador de la «Revista de Girona» i Medalla d'Or de la Província, entre d'altres— no estranyarà a ningú que deixi constància explícita i per escrit de la profunda satisfacció que em produeix poder presentar a la nostra Casa de Cultura «Les Bernardes» una exposició bibliogràfica i de material divers sobre Josep Pla.

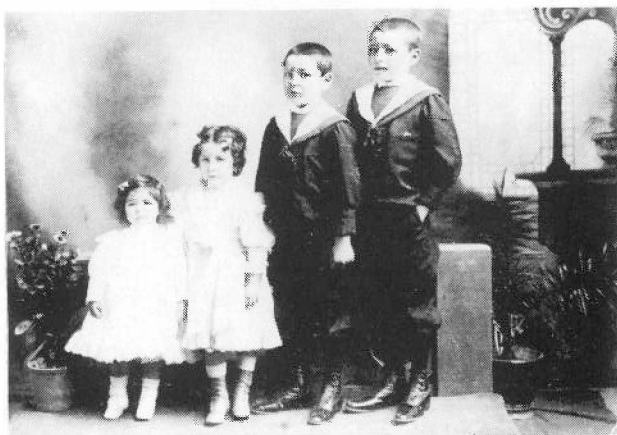
Salvador Carrera i Comes
President de la Diputació
de Girona

Joventut

Josep Pla, any 1900.

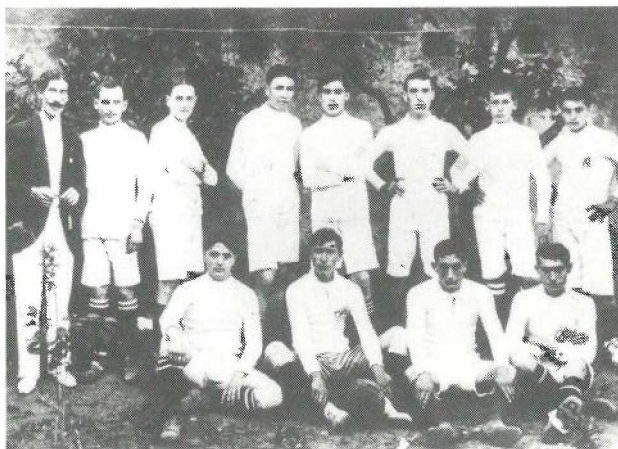

*Rosa, Maria, Pere i
Josep Pla i Casadevall.*

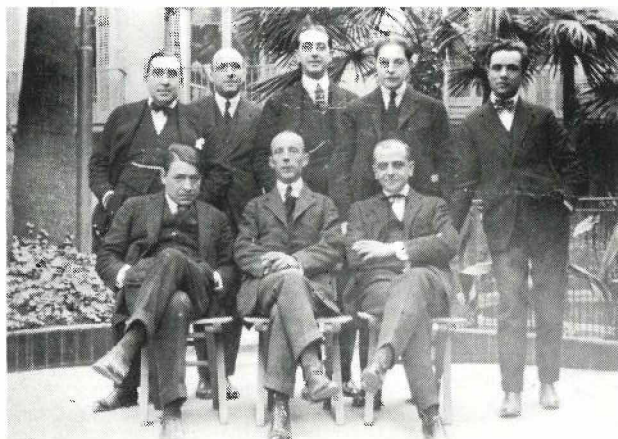

*Amb la seva mare i germans
l'any 1920 al Canadell.*

*Josep Pla esportista. L'any 1914
jugava amb l'equip de futbol de
l'Ateneu Palafrugellenc.*

La Penya de l'Ateneu, 1920.

*El servei militar a Girona,
l'any 1918, en el Regiment
d'Infanteria d'Àsia.*

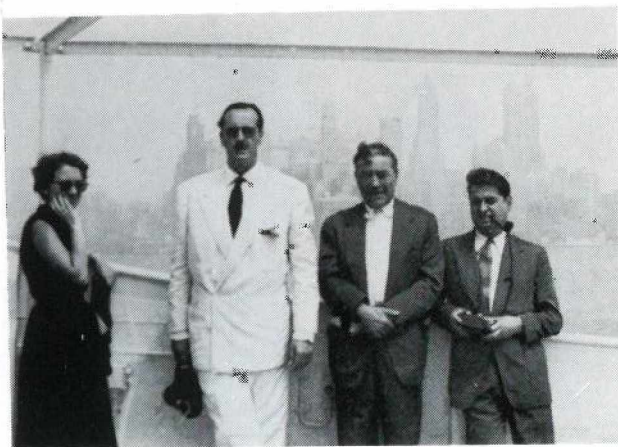
Viatges

Primer viatge a París, l'any 1921.

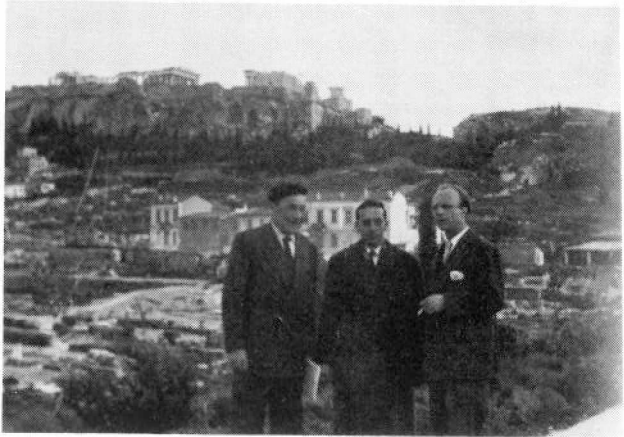
*A Londres, davant
la residència del 1er. ministre,
al n° 10 de Downing Street.*

A Nova York el 1954.

A la Plaça Roja de Moscou.

A Grècia, amb l'Acropolis al fons.

Josep Pla fou un gran viatger.

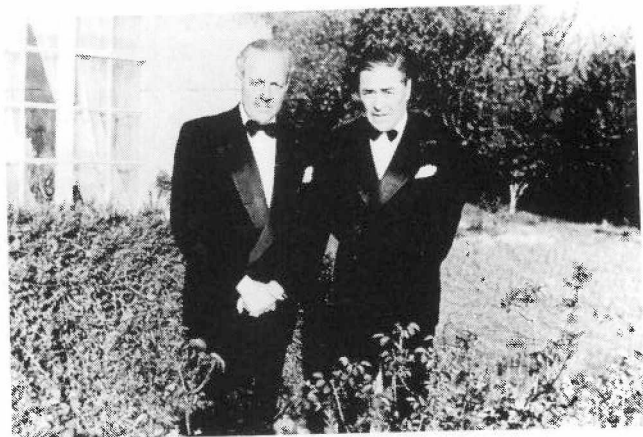
Relacions

Amb Francesc Pujols l'any 1931.

Josep Maria de Segarra, Pla i el comte de Keyserling, el filòsof, l'any 1934.

A Oxford, amb el Dr. Trueta, l'any 1955.

Amb Camilo José Cela, al Mas Pla.

Amb Joan Fuster.

Amb Miguel Delibes.

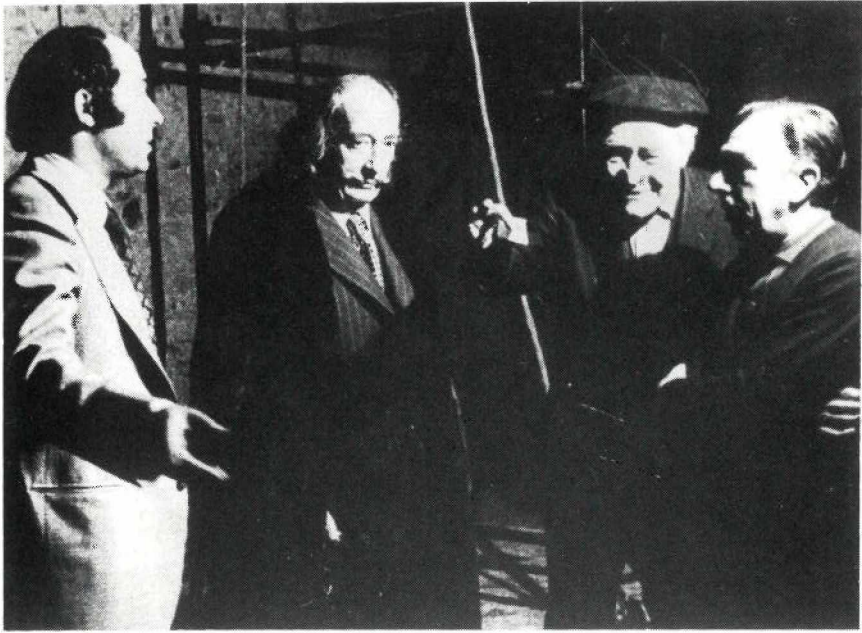
*Al Mas Pla amb el pare
Nolasc, del Molar.*

Amb el Sr. Narcís de Carreras.

*Parlant amb l'Abat
de Poblet, el 1977.*

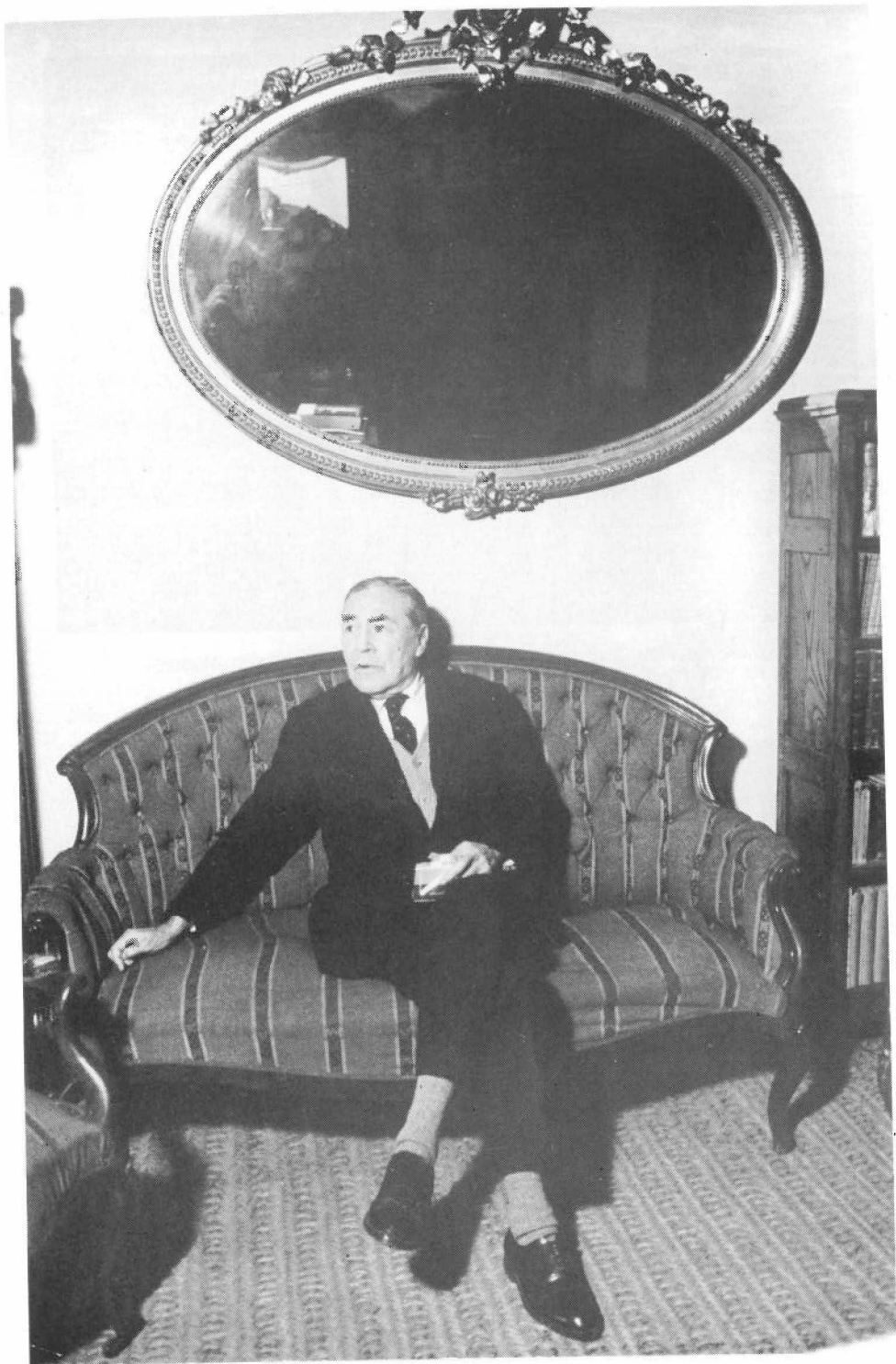

Amb gent de l'Empordà: Enric Sabater, Salvador Dalí i Josep Martinell.

l gent de la Garrotxa: Salvador Vila, Josep Maria Ferrusola, Ramon Sala, Salvador Picart i Bonaventura Camós.

El perquè de l'exposició

JOSEP PLA, la seva personalitat i la seva obra, continua estant present entre nosaltres. Jo diria que, amb el transcórrer del temps, augmenta notablement la valoració d'aquest intel·lectual que, amb la seva reconeguda senzillesa sintàctica i amb el seu planer llenguatge, tan de bé ha fet a les lletres catalanes i al país que el va veure néixer, créixer i finalment, morir.

La Casa de Cultura «Les Bernardes» de la Diputació de Girona no podria restar al marge del permanent homenatge que en Pla mereix. Tampoc de la difusió de les seves obres. Encara menys de tot allò que el lliga i el relliga amb les nostres comarques. Per això aquest «Josep Pla en el record», que, amb la col·laboració de moltes persones, organitzem des de la sinceritat d'un reconeixement i amb la senzillesa del lloc on s'ubica.

He dit moltes vegades que una Casa de Cultura, per exemple aquesta de Les Bernardes, no te cap raó d'ésser si no s'arrela en el país, en els seus costums i manifestacions, en la seva cultura. D'ací que si algun dia fou Dalí ara sigui Josep Pla el mestre.

Tant de bo que aquesta mostra ens ajudi a tots a mantenir viu l'esperit de l'escriptor de Palafrugell. Ben segur que la seva obra perdurarà segles i segles, però nosaltres, aquells que el vàrem conèixer en vida, tenim l'obligació de transmetre a les futures generacions, no només els seus escrits, sinó sobretot allò que els feia possible: la seva irrepetible humanitat.

Maria Isabel Casal i Fàbrega
Directora

La imatge actual del mestre Josep Pla

Moltes vegades, quan algun admirador de Josep Pla, conegut o desconegut de l'escriptor, se li acostava, i li deia que els seus llibres li havien agradat molt i que la seva prosa era única i inimitable, el mestre de Palafrugell se'l mirava amb una mica de sornegueria i, de seguida, li responia:

—Perdoni, el que Vostè diu no és exacte. Això de la literatura és una cosa que puja i baixa, sap? No digui res més, faci el favor. Quan jo em mori, ja veurem què passarà amb els meus llibres.

Jo no sé pas si aquestes paraules en Pla les pronunciava sentint-les de debò. No ho sé. Però, si en realitat fos així, o sigui, que digués el que pensava, considero que seria lícit procedir a fer-se dues preguntes. Aquestes: tenia por a un canvi dels gustos literaris de la gent? No confiava en les seves pròpies possibilitats? La segona pregunta, em sembla totalment inversemblant que Josep Pla arribés a plantejar-se-la. La primera, no tant. Amb tot, jo m'atreviria a dir que tot plegat s'ha de qualificar com una broma, com una «boutade» —per a dir-ho en francès— de l'escriptor.

I això perquè, avui, quan ja aviat farà sis anys de la seva mort —Pla traspassà el dia 23 d'abril del 1981—, ja sabem què ha passat amb els seus llibres i amb la seva literatura. Ha passat exactament el que nosaltres i la majoria dels lletraferits del país havíem suposat: que els llibres de Josep Pla cada dia es comprarien i es llegirien més i que els elogis a la seva prosa arribarien pràcticament a dalt de tot. S'han desintegrat, com un terròs de sucre dins d'un vas d'aigua, les acusacions dels enemics de Josep Pla, un grupet no gaire nombrós, més aviat reduït, però amb ganes i amb possibilitats de fer fressa. Recordem, si més no, la polèmica suscitada al voltant del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes.

S'ha demostrat, amb els darrers volums de l'Obra Completa, que Pla era un gran conservador, políticament no alineat, amb els peus tocant a terra i qualificat com la quinta essència del sentit comú. I també s'ha demostrat, amb aquests mateixos llibres —i aquí rau, precisament, la

causa del ridícul en què han caigut els seus detractors— que Josep Pla tenia un gran sentiment per Catalunya.

La imatge de Josep Pla —i no em refereixo ara a la imatge literària, que ja ningú no discuteix—, des de la perspectiva del temps, s'ha modificat d'una manera substancial. Com per art d'encantament, el Pla feixista i anticatalà, que els seus enemics intentaren de projectar arreu, s'ha fet fonedís. En canvi, a la llum de la documentació últimament publicada, apareix Josep Pla com un home de dretes, conseqüent, aliadòfil durant la segona guerra mundial i molt català. No crec que amb aquest «curriculum» se'l pugui acusar de res. I ara, de fet, ja ningú no l'acusa.

Així, doncs, la imatge de Josep Pla se'ns mostra, avui dia, a sis anys de la seva mort, rutilant i sense ombres de cap mena. Si fa no fa, com ha estat sempre, en realitat, per a aquells qui coneixíem la veritat, és a dir, com la d'un gran escriptor i realitzador d'una extraordinària obra literària que enriqueix de debò el patrimoni cultural català.

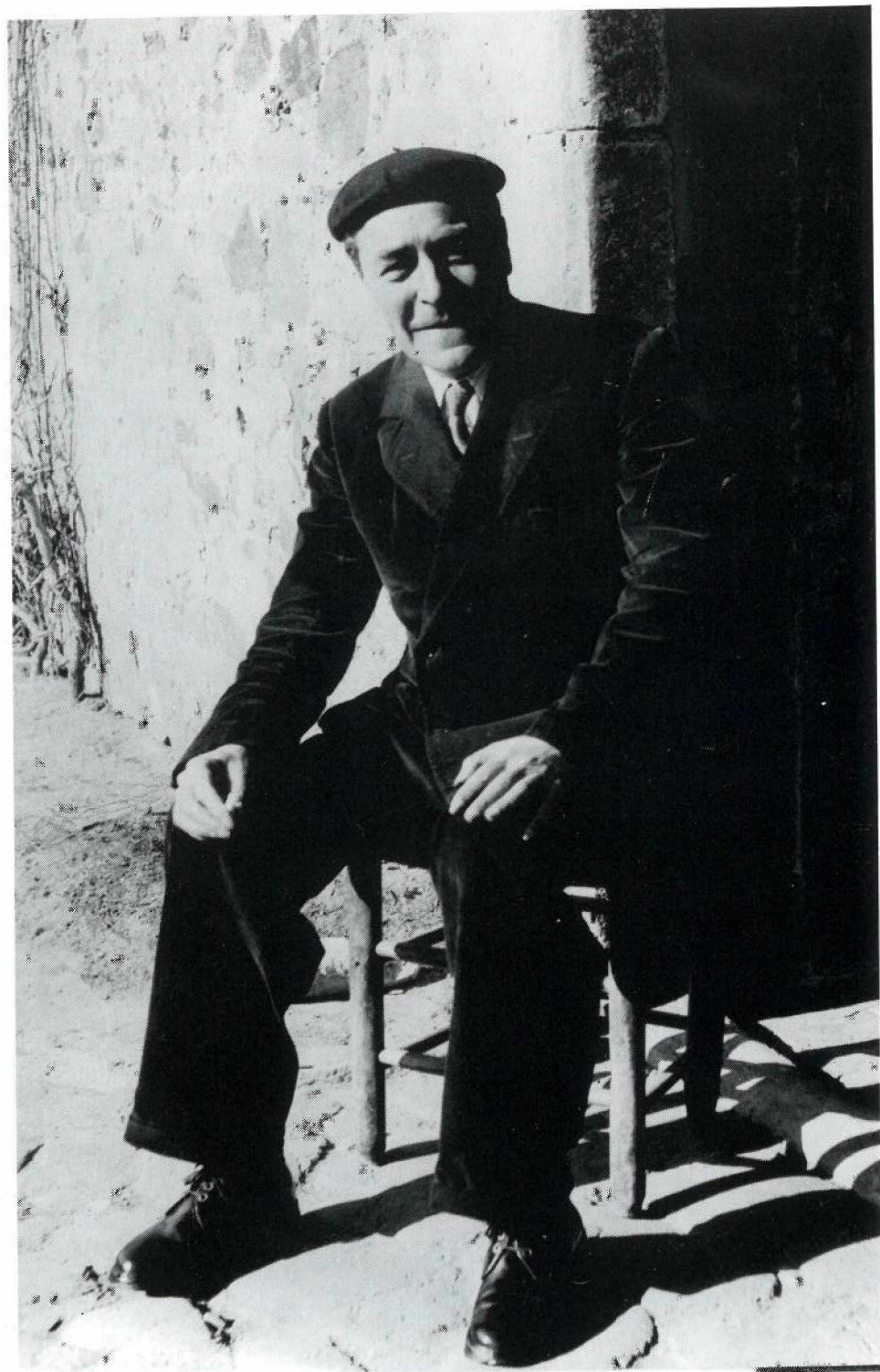
Ramon Sala i Canadell

Amb l'escultor Curós.

«Sant» Josep Pla

Hi ha un santoral del món de les lletres, un santoral laic i no sempre sant en el sentit estricte del mot. Una llarga llista de literats asseguts sòlidament al cel dels poetes són invocats de tant en tant perquè l'esperit gaudeixi i el seu exemple ens serveixi per a enfortir la nostra fidelitat a la bellesa i a la febre creadora de l'home sol.

Aquests personatges que qualifico de sants per a donar un sentit d'invençió al meu record, són aquells que abans —i ara— dèiem que eren immortals, que no havien mort ni podien morir. Estan perennement presents a la màquina activa de la memòria. Estan, naturalment, en els seus llibres, en els seus poemes, en les seves novel·les i narracions, en el licor destil·lat de la seva intel·ligència. No els estranyi, doncs, que els situï en aquest cel que m'he inventat, on tants i tants coneguts es passegen entremig de les seves obres, dels seus herois i dels seus paisatges, dels seus pensaments químicament purs:

—Bon dia, senyor Voltaire...

—Passi-ho bé, senyor Dickens...

—Estigui bonet, senyor Pla...

No s'escandalitzin. Aquest santoral i aquest cel pertanyen també a esglésies locals i com que hi són tots, a l'església literària catalana. Josep Pla és reclamat amb freqüència, esperant revivre amb la invocació la seva lliçó viva i plena d'una singular i desconcertant, per tan exacta, harmonia. Això passa en la vida corrent: hi ha uns sants més sol·licitats que altres. Jo tinc, a Campmany, una filera de sants d'invocació popular, d'aquells que el poble crida quan té algun problema. Allà hi ha Santa Rita, Santa Llúcia, Sant Pancràs, Sant Anton, Sant Isidre, Santa Bàrbara i altres companys i companyes habitants del cel menut de cada poble, que la repetició ha fet universals. Hi ha l'Angel de la Guarda també, per exemple, que és un estadant del cel particularíssim, és l'àngel de cadascú, és l'àngel en propietat.

Josep Pla, que va ser un rodamon, sense renunciar mai a l'Empordanet, i que dorm el son etern al cementiri de Llofriu, és un d'aquests sants terrenals del cel literari. Va saber copsar a grapades la

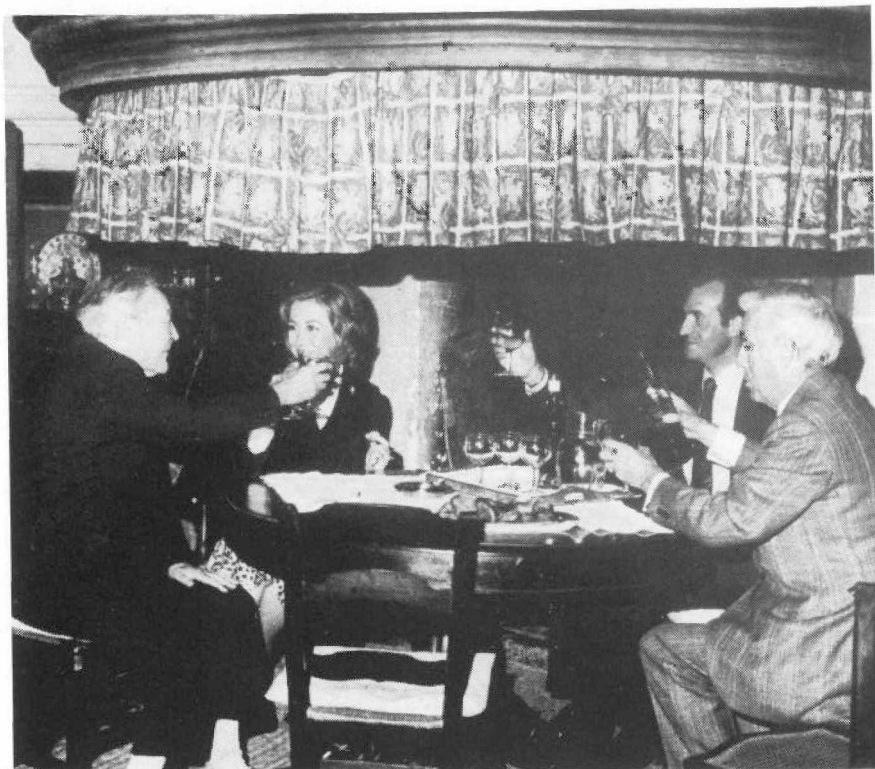
vida de la seva terra i la va fer immortal. En aquest cel inventat on hi cap tot, hi ha Pla i tot el seu país, tots els crepuscles que ha explicat, tots els pagesos, burgesos, pescadors i capellans als quals, a través de les seves pàgines, ha donat salconduit de record permanent.

Per això, com si es seguís un temps litúrgic més aviat desordenat, l'anem recordant i li muntem una cerimònia, avui a Palafrugell, demà a Cadqués, demà passat a Salt. I a tants i tants pobles que ens va descobrir amb els seus ulls curiosos i la seva sensibilitat sempre a punt.

Sant Josep Pla, literat i periodista, gràcies per totes les que ens heu desvetllat!

I que ningú no hi vegi ni una engruna d'irreverència en aquest cel petit i inventat i en aquests sants casolans de cada dia.

Manuel Ibàñez Escofet

Els Prínceps al Mas Pla.

Immortal «malgré lui» (i malgré d'autres)

Cada vegada que, pel dret o per marrada dialèctica, intentava dir al senyor Pla que l'obra que ell feia era molt important per al país, sempre em replicava, invariablement:

Deixi estar, home! Després de cinc o sis anys que jo ja no hi sigui, en tornarem a parlar...

I ja n'han passat sis. I la seva obra és aquí, cada dia més present i més llegida. Sobre Pla ja hi ha hagut tesis doctorals, monografies, seminaris i ja ha arribat a ser personatge de ficció novel·lesca.

Per això aquesta memòria que se li dedica ara a Salt em sembla prou important en aquest sentit: el de contribuir a la immortalitat literària de l'Homenot més singular de la parròquia de Llofriu.

Un dia, ja havia mort Josep Pla, l'abat de Poblet ens deia que el Mas esdevindria, per als catalans, la nostra «Goethe-Haus». No sé si ho és o no, en tot cas mentre l'obra i la figura del personatge tingui aquest poder de convocatòria sobre tots els qui el llegim, la «Goethe-Haus» planiana pot ser, en un moment donat, a qualsevol lloc de les nostres comarques.

Alegrem-nos ara, quan la primavera brota del terra i comença a pujar per les secretes venes dels brancatges, perquè la tenim aquí: a la Casa de Cultura Les Bernardes.

Josep Valls i Grau

Interviuat a la BBC per Josep M^o Manyé. Londres 1955.

Josep Pla: seny i geni de la cuina del país

Entrant: Josep Pla, o la dignitat d'escriure de cuina

Cap més escriptor dins la literatura catalana —i ben pocs en l'europea—, com Josep Pla, s'ha interessat tant per la cuina. Parlem, està clar, de la cuina —allò que els més esnobs anomenen *gastronomia*— des del punt de vista de l'escriptura, que no des del punt de vista de la deglució o desgustació (espereu benèvolament, si de cas, a les *Postres* d'aquest escrit per a la qüestió dels propis gustos alimentaris del mestre).

La cuina, doncs, apareix tractada en Pla de forma monogràfica i contudent en un dels més plaents llibres de la seva *Obra Completa*, vol. XXII: *El que hem menjat és*, efectivament una obra literària única en la nostra literatura però, al mateix temps, una imprescindible referència per a tots els interessats per la cultura gastronòmica, tant des d'un punt de vista teòric, alimentari, històric i fins pràctic.

Però, a més a més, en moltes d'altres obres del prolífic escriptor apareixen importants notícies i comentaris gastronòmics, com a *Aigua de mar* (OC, II), *Escrits empordanesos* (OC XXXVIII) i d'altres. D'aquest ingent material, sota títols diferenciats, n'apareixen llibres de caire monogràfic com *Bodegó amb peixos* o *Alguns grans cuiners de l'Empordà*.

I encara un altre aspecte: en la seva prosa de *El Quadern Gris* —a les guies—, hi surten ara i adés, i de manera inesperada (o ben esperada, segons com es miri) natural, referències al món del menjar, d'una exactitud i un poder d'evocació sorprenents. La magdalena proustiana, en Pla, ja no és solament poderosa estilització, sinó sensual presència d'olors, sabors, gustos i textures de menjar... i fins sorolls, com quan parla del «soroll d'un sofregit», al *Quadern!*

A partir d'ell, escriure de cuina ja no serà quelcom marginal o mal considerat: serà també, ras i curt, un fet cultural, amb la mateixa dignitat que qualsevol altre tema abans privilegiat.

Plat principal, amb 10 ingredients, o Decàleg culinari de Josep Pla

1) *La cuina del país.*- Josep Pla, enemic dels grans mots, no hagués parlat de «cuina catalana», sinó de *cuina del país*. Ell contribueix, decisivament, no solament a situar aquesta matèria dins un camp literari/cultural, sinó que, de retruc és el primer qui —després del *protoreivindicador* Ferran Agulló, que als anys 30 comença a parlar d'una cuina nacional— exalça la gastronomia pròpia sense complexos, fent-ne veure els seus mèrits i virtuts. França, i altres països, es queden com una referència, dins un genuí marc de partida que són els Països Catalans. A *El que hem menjat*, parla tant dels *Platillos* com de la *Paella valenciana* com de *l'Ensaïmada mallorquina* o els torrons.

Significativament, fa començar aquest llibre —la «Bíblia gastronòmica» de Josep Pla, podríem definir-lo— amb una evocació de Robert de Nola, on reivindica aferrissadament la seva incorporació a la cultura catalana, reticent, a causa del puritanisme d'una certa tradició noucentista, a considerar serioses les *galindaines* de la cuina.

I l'autor del *Libre del coch*, representa la dimensió més cultural, històrica i també «nacional» de la nostra cuina que, com la llengua, no és pas solament un patuès popular, sinó una pràctica plena d'illustres referències de la cultura del passat.

2) *La cuina popular.*- En uns moments en què els qui gosaven escriure de cuina només parlaven de les excel·lències de la cuina francesa, i en un context en què parlar d'un *Platillo* no hagués estat considerat de bon to, l'escriptor parla de la *cuina real*, dels pagesos i dels pescadors, de «la nostra vella cuina familiar». Naturalment, dins la gastrografia d'ara això és ja un fet adquirit que, certament, el devem a ell en bona mesura.

3) *Les coses bones de fora.*- Però, dins el context de la reivindicació implícita de la nostra cuina, Pla no cau pas en actituds tancades, excloents o xovinistes. I així no s'està no solament de valorar les grans aportacions de la cuina franco-internacional, o d'altres cuines populars,

sinó, fins i tot, de remarcar les nostres mancances. Ben explícitament, un capítol del llibre esmentat es titula *Els nostres entremesos són esquistats*.

4) *L'Empordà*.- També devem a Pla la descoberta i llançament de l'Empordà gastronòmic que, per biografia i residència, ell tracta de forma recurrent en els seus escrits.

El «país d'una cuina arcaica, tradicional i completament construïda» (*Escrits empordanesos*) va ser situat dins el seu actual esclatant i, perquè no, ple de tòpics barcelonins, prestigi culinari.

5) *El gust terrenal de les coses*.- Pla s'anticipa a l'actual moda —a hores d'ara ja reiteradament enutjosa— de la constatació (que no reivindicació) de l'exigible bondat i qualitat de les matèries primeres.

És aquí on, segurament, trobem un dels moments més esplèndids, càlids i sensuals de la seva prosa: quan descriu un peix, una fruita, un producte qualsevol.

Semblantment, participa precoçment de l'actual valoració del concepte de «cuina de temporada»: no solament va seguint la «cuina d'estiu, hivern...», sinó que en els textos no gastronòmics hi apareix sovint l'al·lusió estacional a través d'un producte del temps: «Quan, a l'hora de sopar, apareix la fumerola de les mongetes tendres i les patates bullides, tenim la primera sensació familiar de l'incipient estiu» (*El Quadern Gris*, I, p. 194).

6) *Les descripcions d'un rústic sofisticat*.- Pla, definit per Joan Fuster, el seu agut analista, com un *kúlak*, quan parla del menjar té, justament, una precisió de pagès —o, si s'escau, de pescador, però també de cap de cuina.

El seu proverbial sentit de la descripció, tractant-se de cuina, es fa més afuat que mai: positiu, present, real. Acut constantment, i s'hi documenta a les millors fonts, els seus informadors pagesos i pescadors, que li parlen de productes del camp, de peixos que, amb precisió gairebé d'entomòleg, ell converteix en preciosa informació gastronòmica.

Té, en aquest camp, una intuïció, un coneixement i un gust segurs, molt més palesament que no pas, per exemple, quan parla d'art, en què sol desbarrar considerablement.

A Pals, davant la Torre de les Hores.

7) *Una totalitat.*- Com ha estat vist, les referències culinàries no són una cosa marginal: produeix, en l'escriptor, llibres complets i, en un moment determinat, la justa evocació. Parla de cuina com una totalitat, no com una cosa marginal: de les matèries primeres —però també del seu cultiu i la seva economia—, dels plats o menges— i també del seu punt o temps més important, dels qui cuinen —i, paral·lelament, de l'estat físic de les cuines de restaurant—, i dels vins —sense oblidar com cal servir-los.

8) *Un compromís culinari.*- Poc amatent dels principis retòrics i dels grans mots, Pla, paradoxalment, quan parla de cuina es compromet, literalment. Així, no dubta a expressar ben clarament les seves filies i fòbies, les seves preferències i odis en matèria de menjar, si bé això presentat no com a matèria personal, sinó com a constatació objectiva: quan parla del pollastre, de la carn, de certes fruites o verdures, de la —segons ell— progressiva deteriorització de la seva qualitat: «Els pèsols que es venien abans es fonien a la boca, eren d'un verd pàl·lid, petits, dolços. Els que es venen avui són verds, durs, grossos, envasats en l'horticultura modernista (sic), irrompibles con balins, sense cap sabor, immenjables, infectes. Això darrer, ho dic jo mateix» (*Alguns grans cuiners...*, p. 45. Subratllat meu).

Inaugura, podríem dir, el vigent gènere de la complanta gastronòmica de l'«abans si...», conservadora, a vegades real, i sempre nostàlgica!

9) *Amic de cuiners.*- Ja ha estat dit que Pla es documentava amb pescadors que cuinaven, pagesos, i, també, els més famosos caps de cuina de l'Empordà, als quals dedicà unes pàgines precioses (*Alguns grans cuiners...*). Va a totes! Hi ha la cuina, en tots els seus vessants: cultius i productes; matèries primeres i plats; presentació i professió hostelera.

10) *El plaer, sempre.*- En Pla aquesta matèria no és mai un discurs saberut, pseudoerudit o indocumentat i esnob, com s'escau tan sovint. Coneixia la cuina i en fruita, globalment, el seu món: no pas el de la golafreteria desconsiderada —menjava poc i força frugalment i, potser,

bevia i fumava més—, ja que per ell tot plegat formava part d'un plaer més alt: el de l'amistat, el de la companyia, el de la tertúlia.

Les postres: el gust personal

No ens hem pas d'equivocar: quan Pla escriu de cuina parla d'una forma objectiva i positiva, fa literatura. No sempre tradueix els seus gustos personals, malgrat que el seu llibre màxim en aquesta matèria s'anomeni *El que hem menjat*. Menjava poc i li agradava una cuina senzilla i directa —sopes, peix a la brasa...— Si de cas, resseguir les seves preferències culinàries, formaria part d'una altre treball, que per ara deixem—.

Perquè, finalment, *«l'obra gastronòmica de Pla —n'ha dit magistralment Néstor Lujan—, passiu i observador, és un banquet literari de la més senzilla i magistral suculència, escrita amb la secreta voluptuositat dels gastronòmos ascètics»*.

Pla —i tornem al principi—, a Catalunya i fora de Catalunya és una referència literària i també gastronòmica del que ha estat i és una part substancial de la cultura i la cuina del país.

Jaume Fàbrega

referències.

JAUME FÀBREGA: *La cuina gironina*. Laia, Barcelona, 1985

JAUME FÀBREGA: «Josep Pla, un kúlak que sabia triar». «Punt Diari», especial Josep Pla, 20-IV-86.

Sobre un diari de Josep Pla

El volum IV del *Breviari crític* per Manuel de Montoliu conté el judici següent: «Pocs escriptors trobaríem a casa nostra tan ben dotats com Josep Pla per al conreu d'aquest gènere literari que té per objecte l'observació directa dels fets vius, de la vida en tota la seva dispersa multiformitat. Aquest dietari n'és una nova i esplèndida confirmació». Tanmateix, *Madrid 1921. Un dietari* (1929), llibre que té com a referència les paraules del crític, és un dietari artificioós, o si voleu, amb truc: el conformen les cròniques que l'autor elaborava de Madrid estant per al diari «La Publicidad». I, alhora, resulta que *El quadern gris*, que duu com a subtítol «Un dietari», una de les obres cabdals del mestre Pla i que encetà el 1966 l'edició de la seva «Obra completa», és una autobiografia ans que un dietari, o dit d'una altra manera, unes memòries autobiografiades que només són dietari aparentment i formal, tal com conclou Lluís Bonada després de ressenyar, en un assaig recent, les reelaboracions i manipulacions del text originari.

Ultra els llibres citats, trobem a l'«Obra completa» altres mostres del Pla dietarista, en una de les quals vull centrar aquest paper. Em refereixo a «Notes per a un diari», segona part del volum *El viatge s'acaba*. Observem, d'antuvi, que així com en els dos llibres esmentats en començar, ja sigui en el títol —el primer—, o en el subtítol —el segon—, hi consta la paraula «dietari» sense teneïtats —quan ja hem dit que només ho són formalment—, en el títol del llibre objecte d'aquestes ratlles, hi ha, en canvi, una matisació: ans que un dietari o diari, són unes «notes» per a un «diari». I, curiosament, el fet és que l'obrim i ens trobem amb un exemple total d'aquest gènere, tant en relació als paràmetres formals com al contingut. Això ens fa pensar, doncs, que Pla partia d'una definició molt particular d'aquest gènere, que caldria situar, per entendre'ns, a les antípodes del concepte que ha demostrat i demostra tenir-ne Marià Manent, el fill predilecte dels noucentistes, l'altre gran dietarista de la literatura catalana contemporània.

«Notes per a un diari» comença el primer dia de l'any 1967, a Buenos Aires, i acaba vint-i-un mesos i vuit dies després, a S'Agaró, és a

dir, el nou d'octubre de 1968. Amb un estil telegràfic —frases curtes i ràpides, adjectivació escassa, parèntesis breus i abundosos...—, Pla repassa «el tedi, el treball, el cansament, la lectura desordenada, la busca impossible de la soledat», com assenyala a la nota introductòria. A voltes, les pàgines d'aquest diari donen la impressió que contenen fragments de cartes que l'autor es dirigeix a ell mateix, notes epistolars sobre les visites que rep, les seves relacions socials, amoroses i professionals... Normalment, el report del dia comença amb una referència a la meteorologia del lloc on es troba: al mas Pla, de Llofriu, on resta una bona part d'aquest període de temps, a Barcelona i a S'Agaró, on fa estades breus i llargues, respectivament, a Buenos Aires, Santos, Ginebra, Ciutat de Mallorca, Leipzig i Atenes, on realitza viatges, i acaba amb les lectures de cada dia, sense oblidar allò que ha menjat o les transaccions efectuades, ja siguin intrascendents o d'una certa envergadura.

Per tant, l'entorn i l'activitat de l'autor, sobretot la que tingué com a escriptor i periodista —la redacció d'una bona part dels volums de l'«Obra completa» i els articles per a la revista «Destino»—, és a dir, el seu estil de vida als setanta anys, resta explicitat als fulls d'aquest dietari. Podem concloure, doncs, que la segona part d'aquest volum trenta-nou de cobertes vermelles —«les biblioteques són en general fúnebres, i els llibres vermells fan un gran efecte», tal com escriví ell mateix— té un interès especial, tant per als estudiosos de la seva obra, com per al lector normal que, això sí, senti curiositat per la paraula i el gest del mestre de Palafrugell.

Gabriel Planella

Balada de la primera nit de primavera

La Primavera ha arribat,
alè d'infants per la terra,
el fantasma de la neu
s'ha disfressat de prunera.

La Primavera ha arribat
com una madona vella,
tocada amb capell de flors
i vels de pluja novella.

El vent de Març la serveix,
capità de les deveses,
lliurant ocells i perfums,
esquinçant, domassos negres
penjant, els de blau profund.

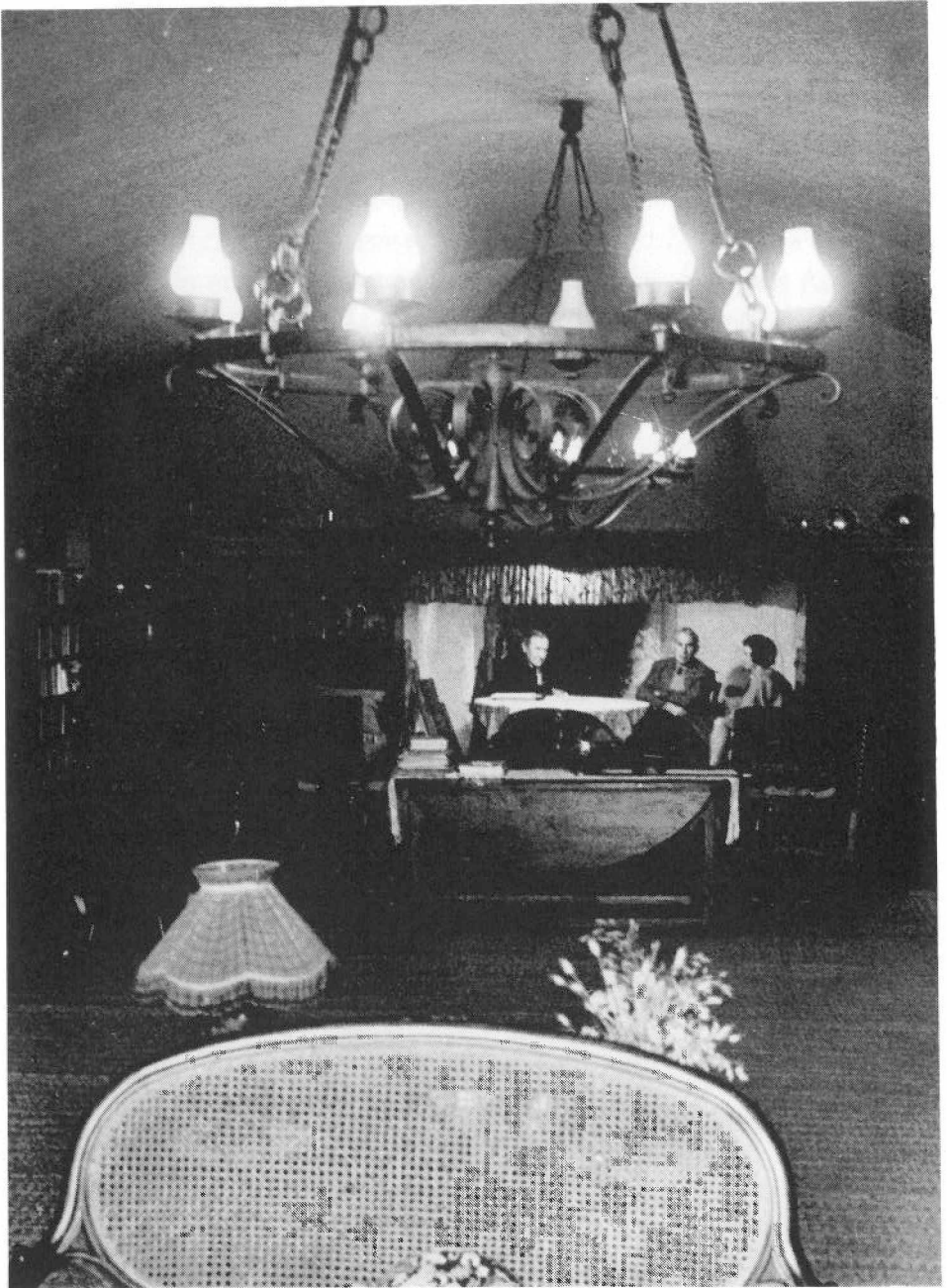
A l'armari de l'Hivern,
pomes i miralls de gebre.
Amb un faristol nevat,
el llibre dels que han finat
i la Verge Candelera.

La Primavera ha arribat,
amb carrossa de vidrets
i cavalls de lilà blanc;
se'ns ha deturat a l'era.
—Parlàvem vora la llar,
de la núvia, del soldat,
que es va negar a la riera.

La Primavera ha arribat,
els músics de March Chagall,
toquen dalt de la pomera...
Tempestat de violins,
—el bon temps, ve pels camins!—.
Tornen els coloms a l'herba.

Josep Tarrés

Poema ofert a l'escriptor Josep Pla
en motiu de les 1es. Festes de Primavera
de la Rambla de Girona, l'any 1968.

La Sala del Mas Pla.

Josep Pla i la pintura

En la quantitat de papers que va escriure sobre els pintors i la pintura, si els rellegiu amb atenció hi trobareu, a més del contingut del que pensava sobre l'art, el realisme que domina en la seva obra. Naturalment en pintura és vers el realisme que es decanta. El seu gust propi arriba fins als impressionistes i prou. Del que va venir després de l'impressionisme, quan en diu alguna cosa, tot són reticències. Es pot afirmar que elabora la seva estètica personal sobre les sensacions visuals i els valors tàctils, però allunyat del gènere *pompier* defensat per Salvador Dalí.

Precisament la topada que va tenir amb Dalí va ser quan va dir-li que era l'últim pintor *pompier* del segle. En el reguitzell de notes que va escriure n'hi trobareu una en la qual hi fa referència. Vaig ésser present a la reconciliació efusiva, que no es va trencar més, ja que va durar fins a la seva mort.

En les llargues converses tingudes amb ell, puc saber més o menys les seves preferències, que poden sorprendre molta gent. No li agradaven els expressionistes alemanys que es varen iniciar quan estava a Berlín de corresponsal. Tampoc no li agradava l'art negre, ni les formes de l'art primitiu, encara que fos occidental. També tinc els meus dubtes de si li agradava la pintura romànica, perquè no va dir-ne mai res. Poc el barroc, la truculència lúcida del Caravaggio el posava frenètic. Ja no cal dir que res del cubisme.

La fredor de laboratori de Joan Gris era sovint bescantada. Era un home poc imaginatiu i la pintura imaginativa no li feia gaire gràcia. D'excepcions n'hi havia, és clar; a Arcimboldo, per exemple, el pintor manierista revindicat pels surrealistes, el trobava divertit. De la pintura de Sert al Palau de les Nacions, a Ginebra, deia que era una monstruositat. El que més li agradava eren els paisatges fluvials de Lisle, la pintura pagesa de Pissarro, els petits formats de Corot, les pintures de Brueghel el vell, impregnades d'una poesia rústica, veritables cròniques de la vida popular de Flandes. El calvari i la matança dels innocents, potser perquè els botxins van vestits amb l'uniforme vermell dels soldats del duc d'Alba.

No ho sé. Tot pot ser. Un dels pintors pel qual sentia una gran atracció era Vermer. També, malgrat el seu estil allargat i deforme, li agradava Modigliani, que era un home de la seva època de corresponsal a París. Dels paisatges i les figures torturades de Soutine, ni parlar-ne. No li desagradava l'arabesc fluid de Dufy; en canvi, no sé perquè, no sentia cap atractiu per Matisse.

En fi, coherent amb les idees que tenia del realisme, és fàcil d'endevinar la tria dels preferits. Això no vol dir que no sabés valorar la pintura, encara que no li fos grata als ulls. Havia estat amb ell en algun museu d'art modern del sud de França i es pot dir que un sol cop d'ull li era suficient per valorar la qualitat d'una pintura, fos de la tendència que fos. Com que en la seva O.C. ha escrit llargament sobre pintors catalans, em sembla que no és superflu recordar que la força pictòrica de Nonell el fascinava, també trobava genials els dibuixos al carbó de Cases. De Rusinyol, només la primera època, i amb justesa el retrat de Satil al piano a contrallum d'una finestra parisenca. De Joaquim Mir, el paisatge en general, excepte les fantasies pictòriques mallorquines. De totes maneres, preferia Gimeno, d'un realisme amb una força vital sorprenent. De Gimeno va organitzar una exposició a Palafrugell possiblement l'any dinou. Aquesta exposició la va organitzar amb Joan Coromina, professor de dibuix a Palafrugell, però fill de la Bisbal. Coromina, gran amic de joventut de Pla, era de precària consistència física, va morir de broncopneumònia després d'una borratxera memorable, a la platja de Sa Tuna, que va durar tres dies. L'home es va adormir a sol i serena, cosa que li va ser fatal perquè era l'hivern. Els altres companys eren un pescador de la mateixa platja, Tomàs Gallart, Pla i Coromina. En una nota publicada en l'O.C. Pla hi fa referència, però no diu el resultat de la singular paperma dels quatre amics. Cal dir que Gimeno en l'exposició de Palafrugell no va vendre absolutament res, i això que les pintures exposades es paguen avui amb milions de pessetes. És el que sol passar.

El que és curiós és que Josep Pla, amb tants retrats de pintors catalans (homenets) com va fer, no s'hagués fet una col·lecció de pintura. Una col·lecció regulada, ja no cal dir-ho. Però per la indiferència amb què era acollida l'oferta, els pintors optaven per alguna ampolla de qualitat, un llibre o res.

El pintor Joan Serra és dels pocs que li va fer el regal d'un dibuix emmarcat, d'un interès evident. Al cap de pocs dies l'escriptor va dir-me que si m'agradava era per a mi. No em vaig atrevir d'acceptar l'ofertament i quan el seu germà va venir de Portugal per quedar-se definitivament a la vila se'l va emportar al seu domicili. No hi ha dubte que Josep Pla era un avariós, però el seu mecanisme mental no era d'un mar vulgar i corrent perquè la seva capacitat d'especulació era mínima.

El que li agradava era escriure, emplenar papers, muntanyes de papers, i la pintura va ser un pretext que va ajudar el seu propòsit. La seva obra, més que una autobiografia com s'ha dit i repetit, és la crònica del temps en què va viure i en aquesta crònica no hi podien mancar els pintors que va conèixer, abstenint-se sovint de judicis de valor sobre l'obra. Perquè ell constata i el que més li agrada és l'anècdota. Si pot ser, que sigui divertida.

Home de vastes lectures, el seu pensament coincideix moltes vegades amb les idees de Berenson, avui gairebé oblidat, crític indispensable per aprofundir en el coneixement de la pintura italiana fins al Barroc. I Berenson segurament li va fer descobrir que els escrits de Stendhal sobre la pintura italiana eren plagats d'autors italians. Els desencís sobre Stendhal va arribar a fer-li dir que, ara de vell, les seves novel·les l'avorrien solemnement i no podia rellegir-les. Josep Pla s'havia interessat per l'obra de Wolfflin que, junt amb Berenson, considerava indispensable per comprendre l'art en general, fins a l'impressionisme.

Allargar aquest paper amb les teories d'aquests senyors seria sortir del propòsit inicial que ens hem fet en començar aquest breu comentari que gentilmente ens demanà Maria Isabel Casal. Encara que Pla preferia l'escultura a la pintura, seria interessant recollir en un volum tot el que va escriure sobre art, afegint-hi els papers sobre els arquitectes, per poder constatar que, malgrat les seves contradiccions, les idees que tenia sobre el realisme eren coherents i llargament meditades. Art i literatura i una certa manera d'entendre la vida és tota una filosofia planiana expressada d'una manera subtil i divertida al llarg de la seva obra.

Josep Martinell

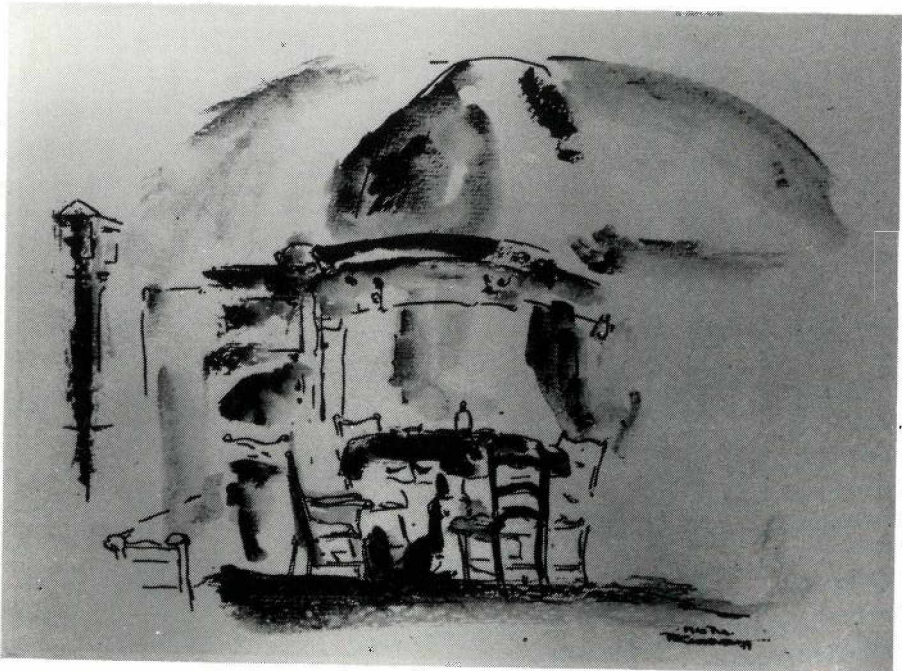

*Visions de Pla
i el seu món*

1. JOAN MARTÍ
«En Pla»
carbó
62 X 47 cm.
Biblioteca «Josep Pla»

2. RODOLF S. CANDELÀRIA
«La Sala del mas»
Aquarel·la
27 X 35 cm.

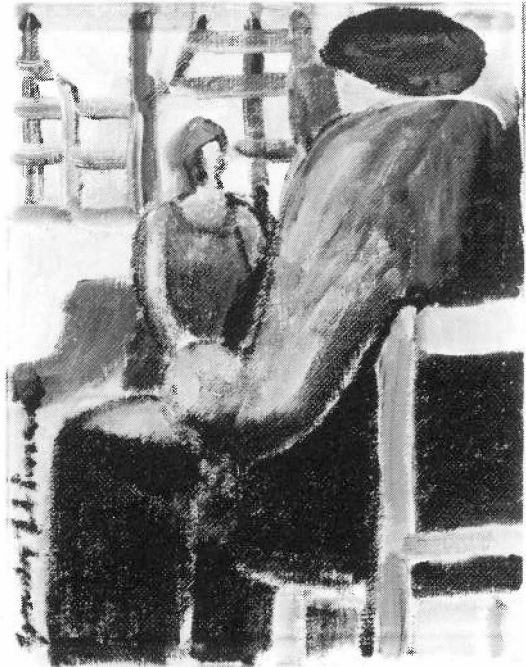

4. GRANADOS LLIMONA

«Imatges»

Acrílic sobre tela

23 X 18 cm.

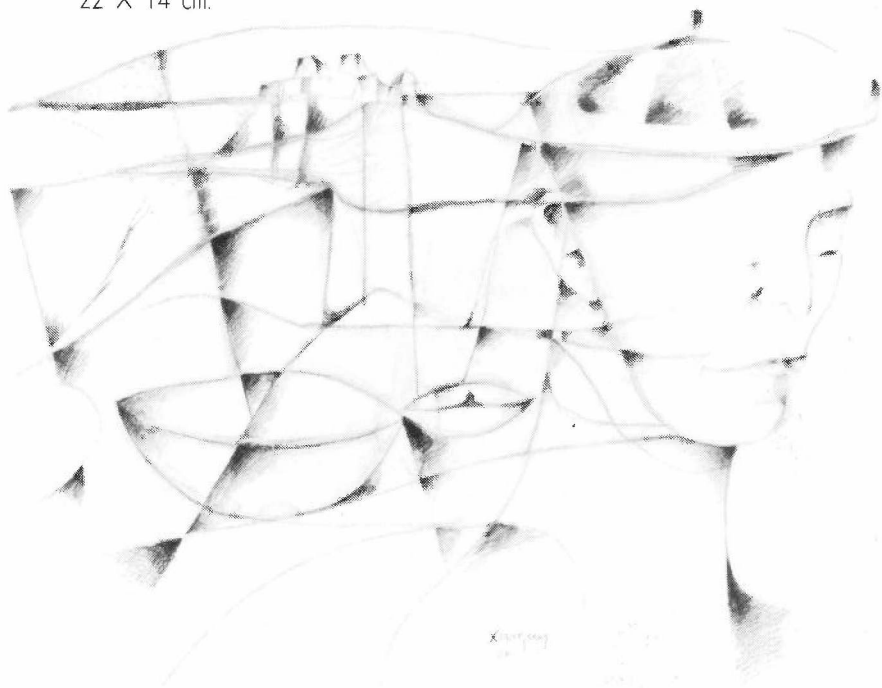

3. EMÍLIA XARGAY

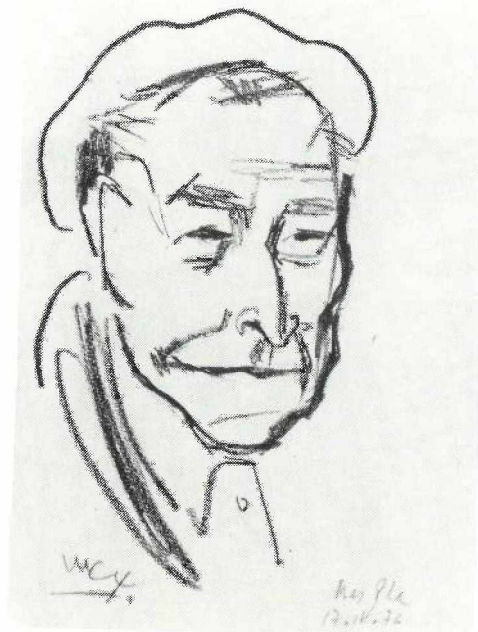
«Pla, el paisatge i l'home»

dibuix al llapis.

22 X 14 cm.

5. MANUEL CUSACHS
«Josep Pla»
dibuix a llapis
22 X 14 cm.

6. MANUEL CUSACHS
«Josep Pla»
dibuix a la tinta
33 X 22 cm.

7. JOSEP MARTINELL
«Josep Pla»
carbó
65 X 47 cm.
col.lecció Frank Kerl

8. RODOLF S. CANDELÀRIA
«El Mas Pla»
Aquarel·la
27 X 35 cm.

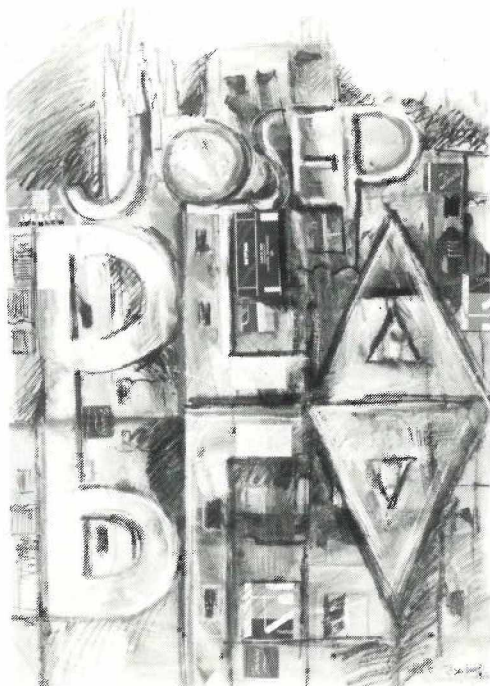

9. PERPINYÀ

«Girona-Josep Pla»

Tècnica mixta

100 X 70 cm.

10. ALBERT ROCA

«Josep Pla i en Salvi»

dibuix a tinta

col.lecció X. Amir

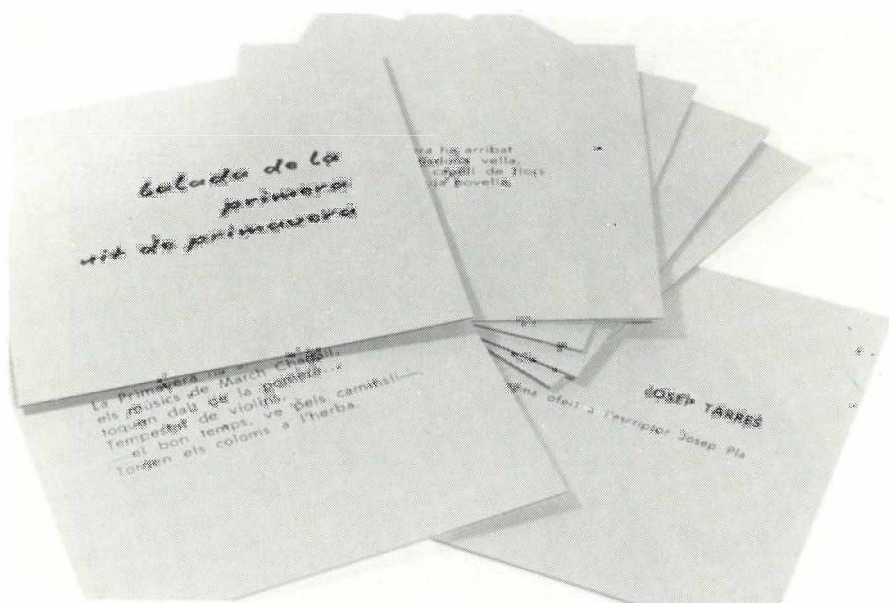

11. JOSEP DUNYACH
«Quan ambdós erem a París»
Bronze
Biblioteca «Josep Pla»

12. FULCARA
«Cala Rovellada»
oli sobre tela
60 X 60 cm.

13. PIA CROZET

«Livre-objet»

tècnica mixta

30 X 30 X 7 cm.

14. FITA

«Josep Pla»

Tinta sobre paper

47 X 38 cm.

col·lecció particular

15. JOSEP MARTINELL
«Josep Pla»
dibuix a llapis
21,5 X 14 cm.

16. ROSER OLIVERAS
«Envoltura de llibre»
oli sobre tela
81 X 65 cm.

17. MANUEL CUSACHS
«Noia de Cadaqués»
bronze
103 X 41 X 10 cm.

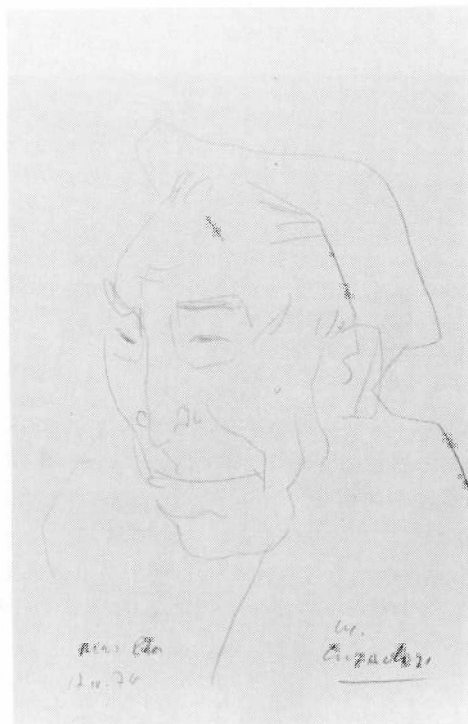
«El doll que les dones de Cadaqués porten al cap per anar a buscar aigua no demostra res amb referència al classicisme. El doll és un atuell usat a tot el Mediterrani —tant en el musulmà com en el cristià, com en l'eslau—, en els llocs on l'aigua escasseja i les dones treballen. Els dolls de Cadaqués són fets a Figueres: en el país, no s'hi fa pas terrissa de cap classe. Una dona jove i bella amb el doll al cap és una meravella. El doll ajuda a modelar formes fortes i esveltes. La idea de Víctor Rahola de posar a Cadaqués una dona nua de marbre amb un doll al cap és d'un admirable sibaritisme.»

De «Cadaqués»

18. MANUEL CUSACHS
«Josep Pla»
dibuix a llapis
22 X 14 cm.

19. MANUEL CUSACHS
«Josep Pla»
dibuix a llapis
22 X 14 cm.

20. MINISTRAL
«A Josep Pla»
llapis sobre paper
100 × 70 cm.

21. GRANADOS LLIMONA
«L'home de la boina»
acrílic sobre paper
38 × 29 cm.

22. FITA
«Pla escrivint»
Escultura en fang
col.lecció particular

23. ALBERT ROCA
«La Guardia Civil que demana papers»
dibuix a tinta
col.lecció Xavier Amir.

24. JOSEP MARTINELL
«Retrat de Josep Pla»
dibuix a llapis
41 X 58 cm.
col.lecció particular.

25. ROSER OLIVERAS
«La força... al cap» (fragment)
Mixte: kraf sobre kraf
183 X 135 cm.

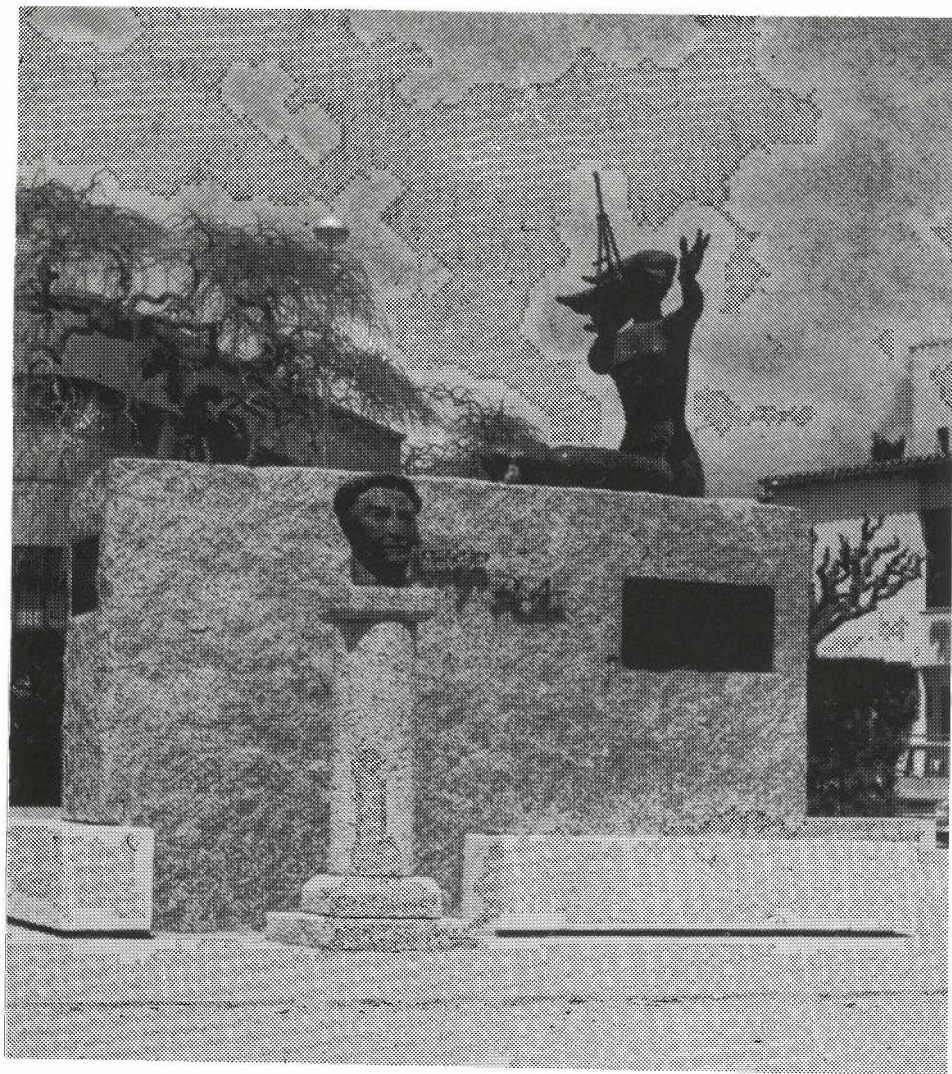

26. LLUÍS ROURA
«El Mas Pla»
oli sobre tela
65 X 52 cm.
col.lecció particular.

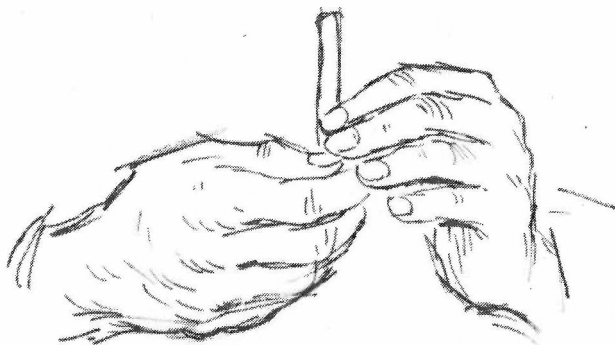
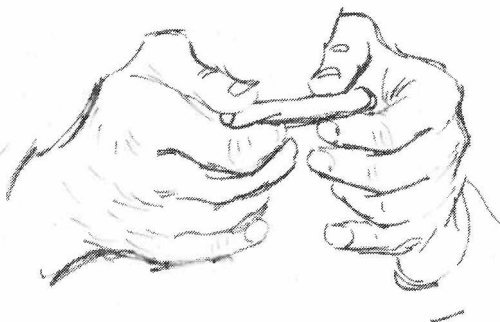

27. MANUEL CUSACHS
Bust en bronze
detall del Monument de Palafrugell
30 X 25 X 19 cm.

28. Monument a JOSEP PLA a Palafrugell
Obra de l'escultor Manuel Cusachs,
realitzat en pedra, marbre bronze
i ceràmica, l'any 1983.

29. ALBER ROCA
«Fent el cigarret»
dibuix a tinta
col·lecció Xavier Amir.

A la recerca de l'adjectiu

Moltes vegades Pla ens diu en els llibres que si ell és fumador és precisament a causa de l'ofici d'escriure, que fa necessari reflexionar molt abans de posar un adjectiu darrera el substantiu. La recerca de l'adjectiu és de vegades difícil i cal anar-hi amb parsimònia i sense presses. Rebutja, doncs, el cigarret, fet massa ràpid, i utilitzarà tota la vida el tabac de picadura, que permet allargar el moment de reflexió davant la quartilla o en la conversa, donant a aquesta darrera adorable activitat tot el seu profund sentit.

Té visita vora la llar. Sobre la taula, al costat de la cafetera, l'ampolla de vi rosat i la de whisky, la tassa i el vas, hi ha un paquet d'Ideales, un llibret de paper de fumar (els seus preferits, deia, havien estat els Carlets, l'Smoking o el Job) i la capsa de llumins. Una de les seves llargues, meticuloses, rituals operacions està en marxa. Els ulls de Pla, de vegades escrutadors i brillants com un llampec, s'han fet invisibles. La gran boca dibuixa una ganyota sarcàstica. Mou lentament una mà, els dits distingits, les venes marcades d'un verd tènue, les ungles llargues, brutes, groguenques. De vegades dibuixa en l'espai un lent arabesc dubitatiu o d'estima. No se sap. Treu un full de paper de fumar, un cigarret del «caldo de gallina», i va vessant sobre el paper, amb lentitud, el contingut del cigarret. Caldrà aplanar el tabac dipositat, amorosament sobre el full de paper Smoking, deixar-ho tot a punt, però abans de continuar la delicada maniobra fer potser una altra frase —«Les coses van molt malament...»—, perquè sobretot la conversa no s'esllangueixi, i esperar amb extrema i fingida atenció la resposta. Després, sí. Premsa el full ple de picadura amb els dits de les dues mans fins que pren lentament una flaca i no massa estètica forma de cigarret a punt d'acabar. Tot seguit, goludament, amb un moviment ràpid, com si anés a engolir-lo, el cigarret desapareix entre els llavis i és copiosament segellat, xuclat, diria, pel llavi superior amb una abundància de saliva que fa transparentar i tornar perceptibles les engrunes del famós «caldo de gallina». La llengua, en cloure el cigarret, no ha estat mai visible. El tubet resultant, mullat i poc rodó, és premat d'un cap i

tancat per l'altre formant una elegant aleta. Completa l'operació dipositant a la butxaca de l'americana les restes de picadura o el trosset de cigarret sobrant, perquè no en cargola mai un de sencer. Les engrunes de tabac de les tovalles o les solapes han estat recollides i la primera part de l'operació ja està completada. La cigarreta amb el plec a la punta està col·locada en un costat de l'ampla ferida de la boca. L'operació d'encendre pot començar. Aquesta és també lenta i cerimoniosa. El misto pot quedar-se a les mans, segons o minuts, depèn de l'interès o el curs de la conversa. Però arriba un moment que és fregat delicadament sobre el granulat de la capsa i apareix la petita flama vacil·lant. No hi ha cap pressa d'encendre de seguida; cal esperar, donar una mirada circular, posar tota l'atenció en la persona que parla, mentre la petita fusta es va escurçant i la flama es doblega sobre el bastonet a punt d'apagar-se. Els segons són decisius, angoixosos per a l'espectador. Però en un càlcul matemàtic perfecte, que es repeteix des de fa seixanta anys, els dits que retenen amb delicadesa l'extrem minúscul del llumí, els darrers centímetres que resten per extingir la llumeta fan una cabriola ràpida, infal·lible, com el salt d'un acròbata en el circ, el moviment precís i oportú en els darrers instants de la vida de la flama, i acosten el petit foc a l'estrambòtic tub que penja del llavi. Dues vigoroses xuclades l'encenen alegrement i el fum joiós i una rialleta de mofa semblen escapar-se junts de l'ampla boca esdentegada. És un moment feliç. Una fina pluja de cendra comença a voleiar i a caure a l'atzar sobre el vestit i les tovalles. Sovint la primera xuclada produeix el descens d'algun bri encès, una guspira que es diposita incautament sobre la camisa, els pantalons o les tovalles i deixa una petita taca marronosa o un forat franc de mides diverses —una lletia pot ésser el màxim. Tota la roba i els llençols passaran un dia o altre per la crema. El cigarret es deixa apagar una vegada i una altra fins que queda ennegrit, aixafat, d'un aspecte llastimós. Pot ser finalment deixat dins el cendrer o directament entaforat a la butxaca de l'americana esperant el moment de la reaparició, combinada amb les altres restes de tabac, engrunes de tota mena. El ritu, un dels més importants de la vida de Josep Pla, s'ha acomplert, l'adjectiu, evidentment trobat, la conversa, mantinguda fins a la contradicció. «En realitat —deia—, jo no fumo

gaire». Potser era cert, tot i comptar que en les llargues hores de soledat, en la vetlla davant del paper, sempre a la caça de l'adjectiu, la cerimònia que semblava llarga en públic s'escurçava, però tots els elements bàsics persistien per a major fruïció del fumador sense presses, a la recerca sempre de la paraula justa, clara i de vegades maliciosament detonant.

Josep Vergès

A Empúries.

No fins la meua idea sobre el clima del alt
país. El que potser anticipa més o menys el
clima del mar negre, que és l'Europa, el clima
que potser presenta les comparacions d'aire - d'la
viva que vola en capes elevadíssimes, que són tant
uniformes a mi han interès veperament. El clima
que m'interessa és el del mar negre i fins a te-
ma o sigui el que ens influeix en tots plegats.

El clima de l'Europa és d'una uniformitat su-
perior, consisteix en una llista estesa, entre la
grupada del Canigó i les grupades del mar. Ara
aquí, a causa de la situació, té molts matisos, que tracta-
rem - si és possible de resumir, ho sembla que
he escrit, en algun altre lloc, sobre el clima del mar
negre. Ara estem però en el moment de resumir i pot-
ser la paraula de dir alguna cosa més. Descripció
proprietari nival, que és el que jo ve, sempre m'ha
interessat el clima, l'he observat constantment perquè
veig que té sobre el, sobre la terra, una in-
fluència decisiva.

Si l'impacte climàtic passa del golf de Biscaia i
seguint el costat nord del Pirineu, arriba als alt
montanyes del Canigó, llavors la situació pot ser ve-
ment desfavorable. A l'hivern, el Canigó pot ve-
val i galat de dalt a baix. En aquest cas de l'Alt
tic, el vent es torna molt fred. Quan ve arriba al
bradonari el vent fa una curva cap al sud, calix
el Rosselló i l'Europa i es decanta sobre el nord de
Mallorca i sobre l'illa de Menorca que presenta tot
els sistemes del vent com a l'Europa, sobretot la
curvatura dels vents, en aquest cas, el vent és ve-
tament irracional, passa per el país d'una manera
descarregada i amb una verticalitat insuperable. El ve-
val que hi pot haver al cel és la comparació amb una
fura inactiva. El cel, que és blau i net fa un
val molt esplendorós. El vent dempeus i net, altre
vegades, produeix un cop obert, d'estructura, d'estructura
perquè com un llamp de seta, veu i desapareix.
Tot el cel és tant blau i tant net, és un compendi.
Si el vent en veu el vent, que és el més veu
si el vent comença en el Canigó, molt, és molt
un flux, sembla una imitació de l'antiga, però en
petit.

La Naturalesa, ha produït tres clars de tramuntana: per-
mar la que acabem de descriure, tant mala ment.
després té un la que acabem de descriure la tramuntana de
Roc, que sempre és tota sola i amb la polar i la

moltos temps maliciós. E després hi ha la tramuntana
que anomenem el vent de Provença, que probable-
ment no és més que una variació, encara, del ven-
tot de la vall del Ròdan, que té també importància
a Provença i sobretot a Marsella. Se manava que a
l'Empordan, amb estat abundantment des de vent! Té-
min tots les formes possibles del vent del nord. Gran-
s'entenda, els intents de l'Empordan en arribar en
torna un una mica greguets i'pels corsos ho passen
malament. A l'Empordan no li agrada de veure a
l'interior del seu domicili. Li agrada estar, quan fa
tramuntana - i sobretot matutí - patit. L'Empordan
és rarament un solitari, en general és un comunicat-
iu, un xerraire indefectible.

Quan fa tramuntana, sempre veïo cap al sud, cap
al mar. L'era la grupada estranya, desegats, al
cap de tres o quatre dies de bufar el nord, apareixia
al sud unes nevolades blanques, i'negres, que de tant
blanques que son ningú en fa cas, però que són l'uni-
ca cosa que tenim per escapar de a la força del nord,
amb l'aparició d'aquests nevol, la tramuntana s'afai-
xa i' en un moment determinat, desapareix. Aquests
nevolades, tant blanques i' foscs, produeix el vent que
anomenem de garbí, o sigui del sud-est, però que
sovint no en prové, sinó que es mitjan o xalac,
que són d'ocasa demunt. Aquests vents, quan esta-
son molt bonics, amb un oratge blau o blau però
si el garbí dura es torna d'una monotonia molt avint
pesada. La tramuntana en aquest país, s'empata al mar cap
a l'horitzó i' el vent del sud la produeix com la te-
rra, la gent d'aquest país, tant avintat, no esta pe-
vents, talonja una cosa impossible: una de'mo-
logia estatua, és el que no tindrem mai - probable-
ment.

A l'estiu, al mitjan i' al xalac, dura pel temps de
d'inar, a penes, son vents sense personalitat, el vent
de garbí, dura mes hores solamé d'ia, en l'empordan
estatua = el garbí, a les set a tornir, desegats, du-
ra mes i' la seva monotonia estranya = es un vent
humit, que fa mal de cap, i' deprimiu, sobretot es
persegut i' dura tota la nit, si no dura i' s'adorm
a les set, es produeix el capusnal, i' després el vent
de la terra, que bufa sobretot. Si no es produeix en una
niva, a la nit, el terral o vent de la terra, d'enge-
de, s'empata i' a la gent que navega, produeix mo-
vents no gaire agradables, sobretot a l'Empordan, els
vents, son la cosa mes estranya del mar. En la
variació para i' simple. Desegats, com subconscient
altre, encanera, dels vents ningú en sap res. Hi ha
vents del nord, amb els picacats, que porten pluja,
el mesclat es un vent sec. Els vents del sud, desegats,
produeixen un mitjan, altres nevolades, son abso-

67.
Estament estris. En aquest país, no plou més
d'una manera enverinada. Després, però és
estó regada, mana; s'asigna el u va pel vent.
Per de pagu: es molt difícil, s'ha de tenir un
cort després: per la naturalera que després es
agradable: altre, si entra.

Quan jo era petit, es produïen, zobe aquest país,
unes llavants, imponents, era un vent de rabor
i colma insuperable de la pluja, blau parat les
d'algues i no dins pas que hegi l'emporgat, per la
sua ravena es excelent. Aquest vent es produïa,
inicialment amb una particular, que solia durar
poc. El vent de ponent, es molt rar, en aquest
país. L'orient q' ponent, al cost de pagu, Par i pro-
duï el vent: o sigui el llavant, que solia durar
alguns dies. Per les persones que un jo, anava un
a estudi, les llavants, avui prodigioses, perquè era
la sequetat de no moure'ns de casa, jaí mal
temps. De la Palafumel, sentim el vent del mar
cabe la l'ata de i cap de Sant Sebastià, el vent del
mar cabe la penya del litoral, feia un vent de
sone abis, que es propietat zobe s'interior. El de
vent solia durar dies. Es molt possible que aquest
vent, que provenia d'Itàlia, propietat zobe el litoral.
Per del país, un clima europeu d'interior, era el
llavant, han, en gran part desaparegut, ho del,
perquè dues hores no senta gairebé mai ravena
el mar. La pluja es res que, en general, es
pluja rar, però s'ha de tenir en compte, la naturalesa
es i cada dia més avança, fins que hi faran? La
naturata es aquesta.

Les llavants, ses cada any més rars, de veï de
ponent, no es avui gairebé mai, ravena, fins
la canvi el clima, es més gran, es manta forta, fins
el vent del nord, en un abis en tota la canviada!
de vent desde el golf del l'ata fins al mar, es. El vent del
sud fan el vent per al vent, Per han de tenir
força. Li s'aflixen es foran més agradable, la tra-
mitava es una transtuneta, el buf es, faran petit i
molt més vent. Després, avui a l'interior, no lo for-
ca per sobrepassar el Par i propietat, se sobre l'interior.
Per el vent del sud fan el vent, però al
vent.

En el país, avui que fa calor, tenim un vent costí:
el platí, molt bonic. Es el gargal, que hauria
el vent grec i per no lo es, es probablement el nom
que hi donaven els catalans que anaven a la baixa
Itàlia i posaven en el nostre parlar el grecal italià.
El gargal que tenim prova del golf de Genova
i es vent i llavant.

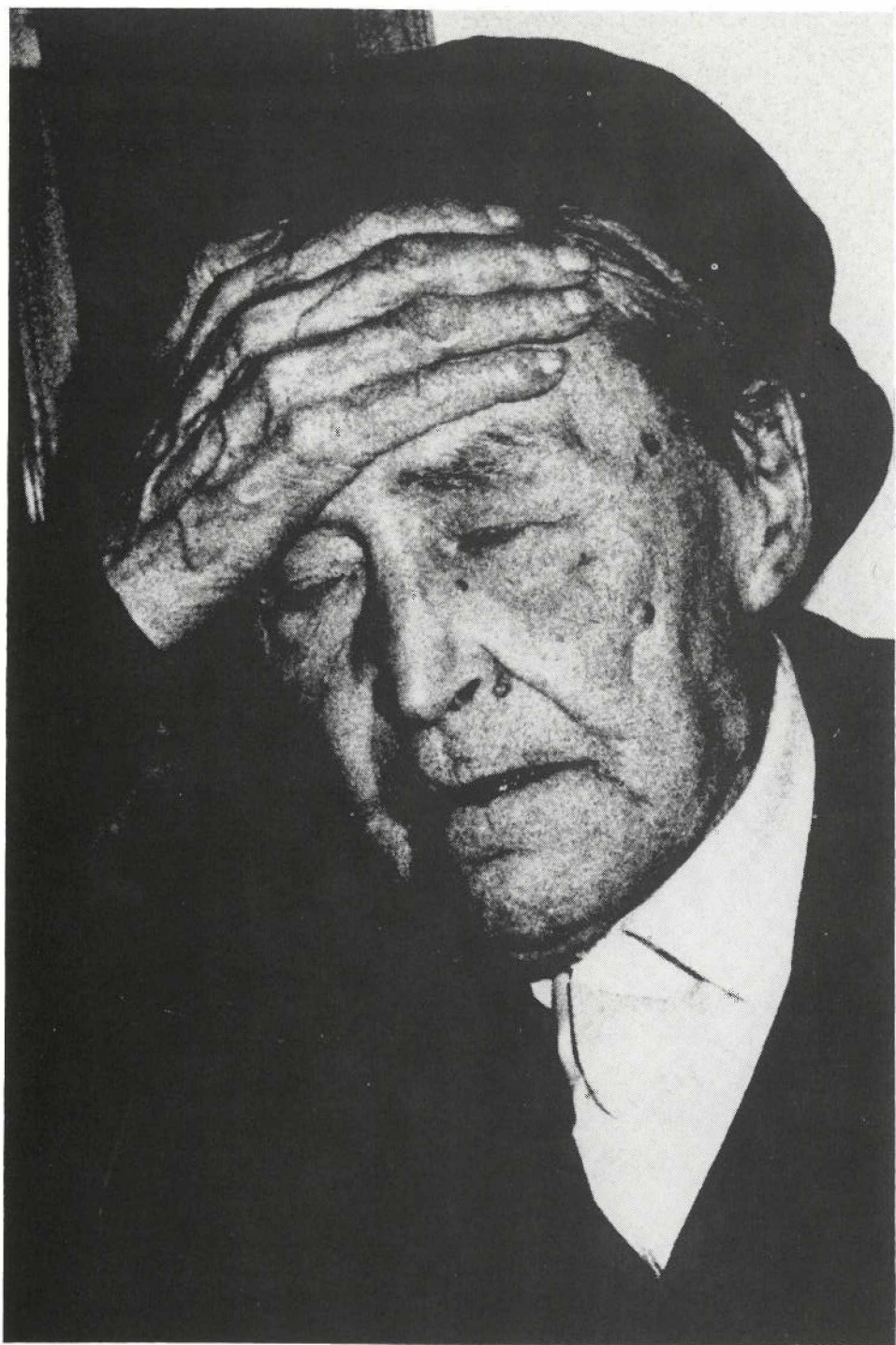

L'emporda es un país molt ventajant: sempre⁶⁸ hi ha vent. No té pas un clima ~~en~~ en aquest sentit, molt variat e' divers: té molta monotonia. Parlant de l'equilibri vent amb frons, fets, el vent del nord el considerem sempre sec. El vent del sud, és existencialment humit. Hi ha un vent del nord, el vent de Provença, que sol ser plujós. Els pescadors i mariners us ho diran. Els altres són més secs. El que no vol pas dir que abans o després d'entendre, no patim un riuat. L'humiditat del vent del sud es autèntica, se n'espera la pluja, però després no can ni una gota d'aigua.

El clima, és molt important. Influeix molt sobre la manera de ser de la gent. És el nostre clima que pot obrir els vents que, una ~~manera~~ manera nostra i autèntica. Si plou, més, el país tendrà una gran bonomia ~~hota~~ una sensació.

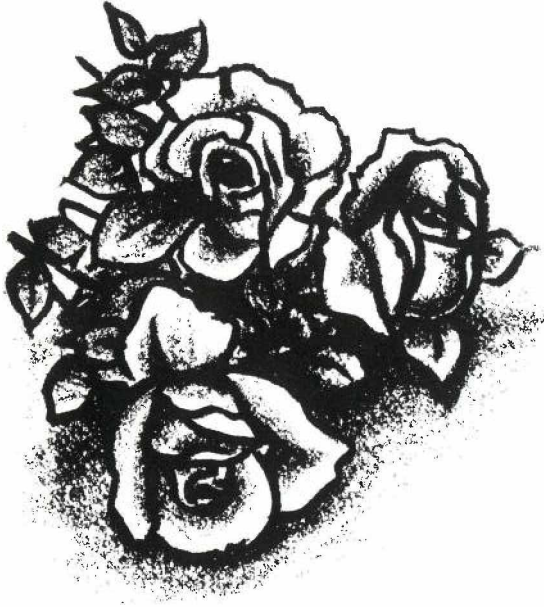
A Llofrú, un dia de vent.

Josep Pla, malalt.

«Josep Pla ja cent», de Cusachs. 1981.

A la mort del gran amic Josep Pla

Avui les roses estan tristes. Ploren.
I cau un dol de mort damunt els pètals.
Han capolat les rodes dels rellotges.
Oh! comptador de llunes i d'esferes!

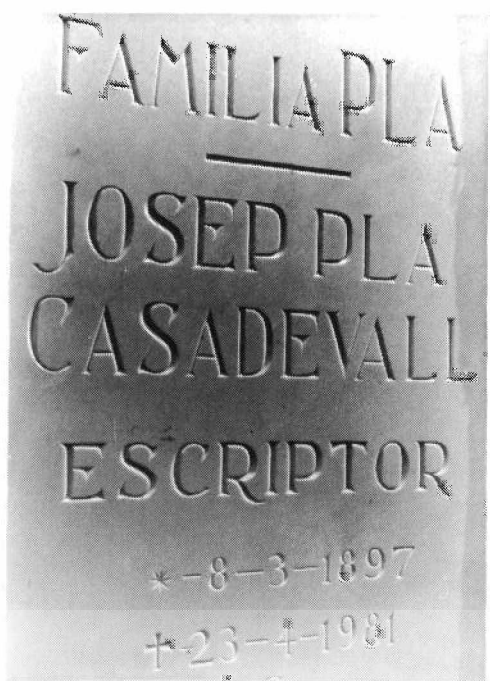
Amic que vas enllà del somni negre!
Amic amant de vides i d'històries,
dels sentiments dels arbres i les pedres...
Avui, amic, per tu ploren les roses!

I t'han seguit les roses de Sant Jordi:
papallones vermelles d'amistat,
entre tants cors negats pel teu silenci,
entre tants ulls humits pel comiat.

Adéu amic de nits i de xerrades!
Resta la flama al cor: record de llar.

Esquela de Josep Pla, reproduint el retrat que li feu Salvador Dalí.

La lápida.

En la mort de Josep Pla

«Parpella d'or del vespre, la tardor
a enrogir la vall fina vindrà encara
i no en veurà la resplendor»
aquella vista aguda i clara.

La terra et deia adéu amb un gran plor,
en tendres verds d'abril, la cara neta.
Núvols grisos, garbells de la claror
el comiat fan dolç, l'hora quieta.

Orfe era el mar i se'n planyia, lluny.
Qui en dirà ja el mariner i el pescaire
amb les arts i l'escata que s'hi esmuny
i aquell salt del dofí que fendeix l'aire?

I de l'ample respir de la serena
i nodridora terra, ¿quins sentits
afinats copsaran la «cantilena»,
lluny del paper els teus incansables dits?

Has trobat l'illa del repòs, la riba
suau de Zante i el seu somni d'or?
I l'adjectiu per la daurada i viva
pedra de Roma, t'ha vingut al cor?

No et podrà retenir la terra avara
en el xic cementiri de Llofriu.
«A despit de la mort, ets nostre encara».
Mentre llegeixin homes seràs viu.

Per a Josep Vergès
Maria Àngels

Comiat

Gairebé m'atreuria a assegurar que molts catalans han —hem— après a llegir i a escriure en català gràcies a Josep Pla, a la lectura dels llibres de Josep Pla, vull dir.

Pla és, entre la munió d'escriptors que m'han passat per les mans, el meu autor predilecte, el que conec més, perquè l'he llegit i rellegit moltes vegades. I sempre hi trobo coses noves; coses serioses que em fan pensar i coses intranscendents, amb clau d'humor, que em provoquen un somriure.

Com ell, pocs autors poden presumir d'haver publicat quaranta-cinc volums reblerts de lletra menuda i atapeïda. Són molts volums i moltes pàgines. És l'Obra Completa. I, malgrat tot, encara restaren a la ploma del literat innumbrables coses per dir.

Aquesta Obra Completa, importantíssima i bàsica dins la literatura catalana de tots els temps, és el llegat de Josep Pla a tots els qui utilitzem la nostra llengua materna, als catalans d'ara i als catalans del futur, perquè la seva obra ja ha passat a la immortalitat.

Narcís Puigvert i Diumé

Obra completa

El quadern gris	Francesc Cambó
Aigua de mar	Notes per a Sílvia
Primera volada	Un petit món del Pirineu
Sobre París i França	Direcció Lisboa
El nord	Homenots. Quarta sèrie
La vida amarga	Tres guies
El meu país	Articles amb cua
Els pagesos	Prosperitat i rauxa de Catalunya
Viatge a la Catalunya V	El passat imperfecte
Tres biografies	Les Amèriques
Homenots. Primera sèrie	Notes del capvesprol
Notes disperses	Per passar l'estona
Les escales de Llevant	Itàlia i el Mediterrani
Tres artistes	Escrits empordanesos
Les illes	El viatge s'acaba
Homenots. Segona sèrie	Polèmica. Cròniques
Retrats de passaport	parlamentàries
En mar	(1929-1932)
Tres senyors	Cròniques parlamentàries
Les hores	(1933-1934)
Homenots. Tercera sèrie	Cròniques parlamentàries (1934-1936)
El que hem menjat	Caps-i-puntes
Àlbum de Fontclara	Darrers escrits
Humor, candor	

Artistes

RODOLF S. CANDELARIA. Calella de Palafrugell.

El Paso (Texas) 1932. Estudis artístics a Mèxic i USA. Obté una Beca per estudiar a Oxford. Després ve a Catalunya. Va a Andalusia, però torna i s'afinca a Catalunya, on porta ja vint anys.

PIA CROZET. Girona

França 1950. Estudis a les Escoles Superiors de Belles Arts de París, Valence i Perpignan. Escultures al Museu d'Art Contemporani de Barcelona i en col·leccions privades d'Irlanda, França i USA.

MANUEL CUSACHS I XIVILLÉ. Mataró

Mataró, 1933. Estudis de dibuix a Mataró i d'escultura a Perugia (Itàlia). Fa viatges d'estudis per Europa, i exposicions a Catalunya i Europa. Té obra pública a Amèrica Llatina, USA i Europa.

En curs de realització: «33 catalans» i «El caminant i el mur», de S. Espriu.

JOSEP DUNYACH I SALA

Barcelona, 1886-1957. Escultor deixeble de l'Escola de Llotja. S'instal·la a París del 1905 al 1927, en què torna a Barcelona, on rep diversos encàrrecs monumentals. Esdevé més tard un excel·lent retratista (Ynglada, P. Fabra, J. Pla, X. Nogués). El seu art, classicista amb tocs realistes, l'inclou en l'etapa tardana de la pervivència noucentista.

DOMÈNEC FITA I MOLAT. Girona

Girona 1927. Estudis a l'Escola d'Arts i oficis d'Olot; després fa escultura, pintura i professorat a l'Escola de Belles Arts de Sant Jordi, a Barcelona. L'any 50 obté una Beca d'estudis a París. Ha realitzat moltes exposicions tant a Catalunya com a la resta de l'Estat. Així com escultures públiques, vitralls, murals, monuments, amb tècniques i material diversos.

FRANCESC FULCARÀ I ANGUERA. Girona

Girona 1933

Exposicions a Catalunya, resta de l'Estat, França, Suïssa i Alemanya. Ha participat en diversos concursos i hi ha obtingut premis. Sobresurt en la representació de paisatges de l'Empordà. Actualment prepara diverses exposicions.

JOAN GRANADOS I LLIMONA. St. Joan les Fonts

Barcelona 1931. Graduat en Arts Aplicades a la Llotja de Barcelona.

Destaca en el camp del dibuix, especialment en retrat i figura. Ha obtingut nombrosos premis nacionals i estrangers i ha fet exposicions a Catalunya, resta de l'Estat i Alemanya. És professor i fundador de l'Escola Municipal de Belles Arts de St. Joan les Fonts.

JOAN MARTÍ. Barcelona

1936. Estudià Belles Arts a Barcelona. Obté una Beca d'estudis per Itàlia. És del Grup del Passeig de Gràcia, on exposa cada any.

JOSEP MARTINELL I BRUGUERA. Palafrugell

JOSEP MINISTRAL. Llers

Borrassà 1945.

El seu treball sovint s'estructura en sèries: «Sensitives urbanes», «Albes de març», «12 apòstols de la música»,... És coautor i il·lustrador de varis llibres. Té obra en diversos Museus i col·leccions. Ha realitzat exposicions a Catalunya, resta de l'Estat i França. És membre del col·lectiu *Grup 69* realitzadors de macromuntatges i altres expressions plàstiques.

ROSER OLIVERAS I OLIVER. Girona

1952. Estudia a Girona, Olot i Barcelona. L'any 1985 obté la Beca d'Arts Plàstiques de la Generalitat de Catalunya. Ha exposat a Catalunya, França i Bèlgica les seves obres de gran format. Ha dissenyat cartells per a diverses Entitats, portades de diaris i revistes. Ha fet també serigrafia i gravats.

JOSEP PERPINYÀ I CITOLER. Girona
Girona 1945.

ALBERT ROCA I CAMA. Palamós
1945. Autodidacte. D'estil figuratiu i expressionista, fa principalment dibuix
d'olis, dibuixos i aquarel·les, a Madrid.

LLUÍS ROURA I JUANOLA. Vilabertran
Sant Miquel de Campmajor, 1943. Realitza estudis a l'Escola d'Arts i
Oficis de Banyoles; obté la Beca per al curs d'art de Llotja, a
Barcelona. Ha realitzat múltiples viatges d'estudis a França, Alemanya,
Suïssa, Amèrica Llatina, U.S.A., i gran quantitat d'exposicions. Té obra en
Institucions i col·leccions particulars, del país i de l'estranger.
Actualment prepara exposicions per a Amèrica.

EMÍLIA XARGAY I PAGÈS. Girona
Sarrià de Ter, 1927. Pintora i escultora. Cap als anys 50 abandonà la
pintura academicista —iniciada amb Orihuel— per entrar dins la seva
pròpia estètica, marcada per la presència geomètrica d'una realitat
figurativa base d'un gran expressionisme que, malgrat les moltes
innovacions, no abandonà. Amplien el seu camp artístic l'esmalt i
l'escultura. Els nombrosos viatges, i en especial una estada a Amèrica
del Sud, causaren un gran impacte en la seva obra. Fundadora del grup
Indika (1951), forma part del Cercle d'Art d'Avui. Ha exposat, entre
individuals i col·lectives, unes 350 vegades (Girona, Barcelona, Madrid,
Lleó, l'Argentina, els EUA, Suïssa, etc.). Té unes 30 distincions (Tercera
Biental Hispanoamericana de Arte, premi Ynglada-Guillot, etc.), i és
representada a diversos museus (São Paulo, Perpinyà, Art Modern de
Barcelona). (G.E.C. Fina Parés)

Conferències

Divendres, 10 d'Abril

«HOMENATGE A JOSEP PLA»

per Ramon Sala i Canadell

Divendres, 24 d'Abril

«JOSEP PLA: SENY I GENI DE LA CUINA DEL PAÍS»

per Jaume Fàbrega

Dimecres, 29 d'Abril

«PLA, ELS PAGESOS I LA GENT DE MAR»

per Jaume Pol i Girbal

Lloc: Aula Magna. Hora: 2/4 de 8 del vespre.

Amb el suport de la

CAIXA DE PENSIONS

"la Caixa"